

پژوهش‌های حقوقی

شماره ۱۹

هزار و سیصد و نود - نیمسال اول

مقالات

- داوری‌های مختلط در قواعد جدید داوری اتاق بین‌المللی بازرگانی
 - مفهوم طلاق و موجبات آن در حقوق ایران و انگلیس
 - فواید جبران خسارات هسته‌ای بر مبنای کنوانسیون‌های بین‌المللی
 - حمایت از طب سنتی با تمسک به آیات قرآنی و مبانی فقهی
 - تزامن و توازن حقوق فرد و جامعه در دادرسی‌های کیفری
 - مفهوم نمایندگی در مجلس اول
- موضوع ویژه: یکصد و پنج سال تجربه قانون‌گذاری در ایران در بوته نقد
- نظارت مراجع صیانت از قانون اساسی بر تضمین اصل شفافیت قوانین
 - چالش‌های قانون‌گرایی: اعتبار و پایایی قانون
 - نسبت میان حاکمیت قانون و حاکمیت شرع در نظام حقوقی مشروطه
 - جایگاه تشبیه در تدوین قوانین
 - جستاری بر مبانی نظری تقنین آزمایشی
 - رویکرد قانون‌گذاری به قراردادهای الکترونیکی
 - سنجش قدرت قوانین ثبت اختراع ایران با تأکید بر قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶
- ## نقد و معرفی
- در نام‌گذاری حقوق جنائی
 - تحقق رؤیای نظارت قضائی بر قطعنامه‌های شورای امنیت: تأملی بر رأی دیوان دادگستری اروپا در قضیه «فولمن» و «محمودیان»

سنجش قدرت قوانین ثبت اختراع ایران

با تأکید بر قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶

مهدی ابراهیمی*

چکیده: موضوع قدرت قوانین از جمله مباحث نوین در مطالعات حقوق مالکیت فکری به حساب می‌آید. در پی کمی‌سازی شدت حمایت‌های اعطایی به مصادیق آفریده‌های فکری، این امکان فراهم می‌شود تا قدرت قوانین کشورهای مختلف سنجیده و با یکدیگر مقایسه شود و زمینه بررسی نتایج مثبت و منفی آن و تأثیرات آن بر رشد و شکوفایی اقتصادی فراهم آید. در این مقاله ابتدا طرق سنجش قدرت قوانین و شاخص‌های موجود در این زمینه بررسی شده و با به کارگیری شاخص برگزیده، قدرت قانون جدید ثبت اختراعات ایران مورد سنجش قرار می‌گیرد. از آنجا که بسیاری از اختراعات ثبت شده در دنیا مربوط به شرکت‌ها و مؤسسات کشورهای توسعه‌یافته می‌باشند، ثبت این اختراعات و اعطای انحصارات گوناگون به آنها، کشورهای در حال توسعه و یا کمتر توسعه‌یافته را با محدودیت‌های مختلفی در بهره‌برداری از دانش و فناوری مورد نیاز صنایع‌شان، مواجه می‌کند. از این رو بررسی تأثیرات اعطای اینگونه حمایت‌ها و طول مدت آنها می‌تواند در تدوین راهبرد اقتصادی کشورهای در حال توسعه مفید و مؤثر باشد. در رابطه با ایران بررسی قانون ثبت اختراعات از منظر قدرت قوانین می‌تواند زمینه‌ساز تحلیل‌ها و مطالعات سازنده در این رابطه باشد.

کلیدواژه‌ها: حقوق مالکیت فکری، قدرت قوانین، قانون ثبت اختراعات ایران، نظام ثبت اختراعات.

مقدمه

نظام حقوقی حمایت از مالکیت‌های فکری به منظور حمایت از آفریده‌های فکری مخترعان، مؤلفان و صاحبان طرح صنعتی و علامت تجاری ایجاد گردیده و مسئولان کشورها علاوه بر تشویق صاحبان هنر و فناوری و ایجاد محیطی امن برای آنها به دنبال جذب فناوری‌ها و سرمایه‌گذاری‌های جدید می‌باشند. بدون شک این قوانین از جمله مؤثرترین قوانین در اقتصاد کشورها به حساب می‌آیند. نقش این قوانین در بسترسازی سرمایه‌گذاری‌های عظیم ملی و بین‌المللی بر روی فناوری‌های نوین و حیاتی بر کسی پوشیده نیست. بسیاری از شرکت‌های بزرگ پیش از وارد نمودن کالای خود به بازار کشوری خاص و یا سرمایه‌گذاری و احداث خط تولید خود در آن کشور به بررسی قوانین مالکیت فکری آن کشور می‌پردازند. امروزه کمتر کشوری یافت می‌شود که به فکر توسعه در عرصه علمی و فناوری و بسترسازی مناسب برای آن نباشد.

یکی از مباحث مهم حقوق مالکیت فکری مسأله تأثیر اقتصادی و توسعه فناوری در ظل قوانین مالکیت فکری است. بر اساس مطالعات انجام گرفته توسط برخی اقتصاددانان بر روی آثار این دسته از قوانین نتایجی حاصل آمد که از مهم‌ترین آنها ارائه ابزار سنجش و کمی‌سازی این حقوق به منظور پی بردن به توان و قدرت این قوانین در حمایت از آحاد جامعه می‌باشد. مقصود از «قدرت قوانین مالکیت فکری»^۱، در واقع میزان پوشش و شدت حمایت قوانین مالکیت فکری در اعطای حمایت‌ها و ایجاد محدودیت‌ها می‌باشد. بررسی قوانین از منظر قدرت و مطالعه تأثیرات آن بر بخش‌های مختلف اقتصادی و صنعتی برای اقتصاددانان و حقوقدانان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ علت اینکه در کشورهای در حال توسعه که از لحاظ سطح فناوری در رده‌های پائینی قرار دارند، هر اندازه این قوانین قوی‌تر وضع شوند، آحاد جامعه از دستیابی به فناوری‌های نوین محروم‌تر شده و کالاها و خدمات مبتنی بر آن با قیمت بیشتری عرضه می‌شوند. این در حالی است که رشد اقتصادی و ارتقای رفاه عمومی از دغدغه‌های اصلی این نظام‌ها و سیاست‌گذاران آن می‌باشد.

مسأله مهم دیگر خصوصاً برای کشورهای در حال توسعه مسأله بومی‌سازی فناوری و به کارگیری اختراعات ثبت شده در کشور است. علی‌رغم الزام مخترعان به افشای دانش به کار گرفته شده در اختراع، بسیاری از مخترعان که به دنبال تمديد انحصار خود حتی بعد از دوره حمایتی هستند، از افشای کامل خودداری نموده و فناوری ثبت شده را به شکل واقعی به جامعه عرضه نمی‌دارند. این عده که به لطف نظام مالکیت فکری صاحب حق

گردیده‌اند در واقع تکلیف خود را فراموش کرده و با نپرداختن مابازاء انحصاری را که دریافت نموده‌اند حق فناوران و صنعتگران جامعه و در واقع عموم اجتماع را پایمال می‌کنند. به همین خاطر همواره حفظ تعادل و تناسب میان استیفای حقوق این قشر از منتفعان و حقوق جامعه اهمیت بسزایی داشته و یافتن نقطه تعادل - که به اقتضای وضعیت علمی و صنعتی هر کشور متفاوت است - امری ضروری می‌نماید. بر این اساس بر حقوقدانان، اقتصاددانان و سیاستمداران هر کشور واجب است که قوانین مالکیت فکری خود را به خوبی بسنجند تا بر آثار و نتایج اقتصادی و صنعتی آن که رفاه عمومی جامعه، خصوصاً اقشار آسیب‌پذیر را تحت تأثیر قرار می‌دهد اشراف یابند. کمی‌سازی حقوق مالکیت‌های فکری در واقع برای نیل به این مقصود طرح گردید و اگرچه مبدعان آن به فکر تضمین منافع مخترعان کشور خود بوه‌اند اما به کارگیری شاخص‌های آن و بررسی نتایج و تأثیرات آن بر حوزه‌های مختلف مسأله‌ای است که سیاست‌گذاران علمی و صنعتی ایران نیز به آن نیاز جدی دارند. امری که دغدغه اصلی نویسنده این مقاله بوده و به طور مستقیم موضوع اساسی این نوشته می‌باشد.

در این پژوهش ابتدا تعریفی جامع از قدرت قوانین ارائه می‌شود و بعد از طرح شاخص‌های ارائه شده در این زمینه و معرفی شاخص برگزیده، قدرت قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب سال ۱۳۸۶ سنجیده می‌شود. بر این اساس در بخش اول این تحقیق، مفهوم قدرت قوانین مالکیت فکری همراه با بیان پیشینه تحقیقی آن و ارائه شاخص‌ها و روش‌های سنجش مورد بررسی قرار می‌گیرد و در بخش دوم پس از بررسی تاریخچه قوانین ثبت اختراع ایران، قانون جدید ثبت اختراعات ایران به کمک شاخص برگزیده قدرت سنجی می‌شود. در پایان نیز نکاتی چند به عنوان نتیجه‌گیری ارائه می‌گردد.

بخش اول:

مفهوم و طرق قدرت سنجی قوانین مالکیت فکری

گفتار اول: مفهوم قدرت قوانین و چالش‌های عصر حاضر در ثبت اختراعات

حقوق اعطایی توسط قوانین مالکیت فکری همواره دارای دو بعد تشویق به افشای دانش نوین و اعطای انحصار به مخترعان می‌باشد. در این میان کشورهای توسعه‌یافته به منظور تأمین و تضمین منافع تجاری شرکت‌های خود توجه ویژه‌ای به بعد حمایتی و انحصاربخشی این قوانین دارند. مباحث مربوط به شخصیت مخترع در این حقوق که اثر و

اختراع را بعدی از انسان می‌داند اگر چه در بعضی نظام‌ها مطرح است^۲، اما بدون شک ابعاد اقتصادی و توسعه‌ای آن، خصوصاً در زمینه اختراعات و طرح‌های صنعتی، حائز بیشترین توجه می‌باشد. بر این اساس دانشمندان کشورهای توسعه‌یافته، آثار اقتصادی این دسته از حقوق را خصوصاً در ابعاد برون‌مرزی بررسی کرده و به تناسب، جهت بهبود وضعیت اقتصادی و تأمین بازاری مطمئن سیاست‌هایی را توصیه نموده‌اند.

مطابق مطالعات انجام شده کشورها با اعمال و اجرای سیاست‌های حمایتی و وضع قوانین حمایتی شدیدتر در رابطه با نقض حقوق مالکیت‌های فکری، بیشتر مورد توجه شرکت‌های سرمایه‌گذار قرار می‌گیرند. در نتیجه کشورهایی که قوانین ضعیف‌تری داشتند چندان مورد توجه آنها قرار نمی‌گرفتند؛ زیرا سرمایه‌گذاری در این کشورها در واقع به معنی به اشتراک گذاشتن دانش و فناوری است که پرهزینه به دست آمده است. این مسأله نه تنها دغدغه جدی اقتصاددانان کشورهای صنعتی^۳ بلکه از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری نظام حمایت از دارایی‌های فکری در عرصه بین‌الملل است تا آنجا که نشست‌های جهانی در این باره به صحنه چانه‌زنی کشورهای ضعیف و قوی تبدیل گردیده است^۴. نمودار زیر که برگرفته از گزارش اخیر کمیته تجارت و توسعه سازمان ملل (آنکتاد)^۵، می‌باشد تا حدود زیادی توجیه‌کننده تمایلات و مبین مشکلات پیش‌روی این کشورها در اعطای حمایت‌های بیشتر می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۲. بر اساس تمایل و رویکرد کشورهای مختلف به قوانین مالکیت فکری، میزان و نوع حمایت‌ها در رابطه با پدیده‌های مختلف مورد حمایت این قوانین فرق می‌کند. برخلاف برخی کشورها که رویکردی انسان‌مدارانه دارند و اثر بوجود آمده را بعدی از شخصیت انسانی پدیدآورنده می‌دانند، برخی دیگر نظیر ابالات متحده جنبه‌های مادی و سودآوری این دسته از قوانین را بیشتر مد نظر قرار می‌دهد.

۳. برای مطالعه بیشتر نک:

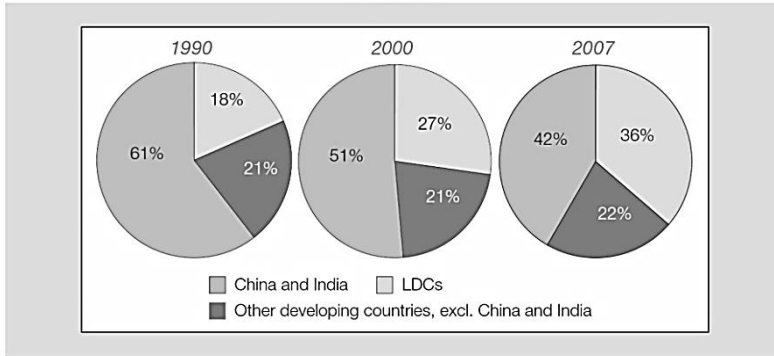
“Intellectual Property: Observations on Efforts to Quantify the Economic Effects of Counterfeit and Pirated Goods”, *United States Government Accountability Office Report to Congressional Committees*, 2010.

۴. برای مطالعه بیشتر در زمینه دور نشست‌های اروگوئه، نک:

دبیرخانه گات، سند نهایی دور اروگوئه، ترجمه مسعود طارم‌سری، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های

بازرگانی، ۱۳۷۳.

نمودار شماره ۱: بیانگر درصد جمعیت افراد فقیر در کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته در سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۷ می‌باشد. (افرادی که در روز کمتر از ۱٫۲۵ دلار درآمد دارند)

همان‌طور که در نمودار شماره یک آشکار است، نسبت جمعیت فقیر کشورهای کمتر توسعه یافته که در بهره‌مندی از اولیات زندگی با سختی روبرو هستند در طی سالیان پیش در حال افزایش بوده و در مقابل کشورهای همچون چین و هند که به شکل هوشمندانه‌ای نظام حقوق و مقررات مالکیت‌های فکری خود را تنظیم کرده‌اند به یمن بومی‌سازی فناوری و اتخاذ سیاست‌های کارآمد تولیدی و اشتغال‌زایی، توانسته‌اند جمعیت فقیر خود را تا بیست درصد کاهش دهند.

این مسأله برای پژوهشگران حقوق مالکیت فکری و سیاست‌گذاران آن پوشیده نبوده و آنها را بر آن داشت تا با انجام مطالعاتی منسجم کشورهای دنیا را بر اساس میزان حمایت‌های اعطایی به مخترعان رتبه بندی کنند. مسأله میزان حمایت و نوع آن اگرچه امری ذاتاً تقنینی است اما به وسیله مطالعات اقتصاددانان از طریق به کارگیری شاخص‌های سنجش جزء مقولات اعداد و ارقام قرار گرفته و به این شکل قابل اندازه‌گیری و تحلیل می‌گردد. با ارائه این شاخص‌ها راه برای کمی‌سازی و قدرت‌سنجی نظام‌های مالکیت فکری باز شد و به این شکل واژه قدرت وارد ادبیات حقوقی گردید. بر این اساس تأثیر قوانین مالکیت فکری کشورها در اعطای حمایت‌های قانونی و انحصارات ویژه به اشخاص و شرکت‌های داخلی و خارجی را قدرت قوانین مالکیت فکری می‌گویند. به تعبیر روشن‌تر قدرت قوانین مالکیت فکری در واقع، «میزان شدت و قوت قوانین مالکیت فکری یک کشور در حمایت از افرادی است که به نوعی در این مالکیت‌ها سهم داشته و صاحب حق گردیده‌اند.» عوامل متعددی نظیر میزان پوشش‌ها، طول دوره حمایتی،

ضمانت‌های اجرائی و غیره از مؤلفه‌هایی است که در تقویت یا تضعیف قوانین یک کشور تأثیر بسزایی دارد و به تفصیل در گفتار سوم بیان خواهد شد. در این‌باره گفتنی است کارآیی عمده کمی‌سازی حقوق و سنجش قدرت قوانین مالکیت فکری کشورها، در مطالعات اقتصادی هویدا می‌شود. هم‌اکنون بسیاری از نهادهای بین‌المللی نظیر سازمان جهانی تجارت^۷ و یا آنکتاد در تحلیل‌های اقتصادی و اجتماعی خود از این شاخص‌ها بهره می‌برند؛ چرا که این مطالعات می‌تواند سؤالات بسیاری را در رابطه با پیوند میان حقوق مالکیت فکری و تجارت، جریان سرمایه‌گذاری خارجی و رشد و فعالیت اقتصادی پاسخگو باشد.^۸

گفتار دوم: سیر تکامل سنجش قوانین مالکیت فکری

در رابطه با حمایت از مالکیت‌های صنعتی در عرصه بین‌الملل، اولین کنوانسیون بین‌المللی کنوانسیون پاریس^۹ مصوب ۱۸۸۳ بود. با رشد فناوری، نیاز به حمایت‌های بیشتر و فراگیرتر در میان کشورها احساس شد؛ چرا که علاوه بر تولیدات بیشتر در عرصه بین‌المللی، صنایع نیز به طرق گوناگون تحت تأثیر پیشرفت خویش قرار گرفته و راحت‌تر ترویج و منتشر می‌شدند. پیشرفت فناوری راه‌های کپی‌برداری از فناوری‌ها و تولید کالاهای مربوطه و طرق انتقال علم را تسهیل نموده بود. برای نمونه ارائه دستگاه‌های ضبط و پخش ویدیو به بازار، پدیده کپی‌برداری از آثار ویدیویی را به همراه داشت که زمینه‌ساز حجم بالایی از نقض حقوق کپی‌رایت می‌گردید. بر همین اساس و در پی نیاز بخش صنعتی، حقوق‌دانان کشورها به فکر ایجاد نظامی قوی‌تر جهت حفظ و حمایت از حقوق مخترعان خود افتادند. تلاش‌های بین‌المللی در نهایت منجر به تصویب موافقت‌نامه‌تریپس^{۱۰} گشت که هم‌اکنون از پیش شرط‌های الحاق به سازمان جهانی تجارت می‌باشد. موافقت‌نامه‌تریپس عضویت در آن به منزله عضویت در کنوانسیون‌های پاریس و برن^{۱۱} نیز هست، استانداردهای حمایتی بالایی را برای کشورها وضع کرده است، که در واقع ریشه در نگرانی‌ها و دغدغه‌های کشورهای توسعه‌یافته در رابطه با ابعاد تجاری مالکیت‌های فکری دارد.

از طرف دیگر یکی از مسائل عمده و چالش‌برانگیز برای شرکت‌های بزرگ مسأله

7. World Trade Organization (WTO)

8. R.L. Ostergard, "The Measurement of Intellectual Property Rights Protection", *Journal of International Business Studies*, Palgrave Macmillan, Volume 31, Number 2, June 2000, p. 347.

9. Paris convention for the Protection of Industrial Property - Act 1883

10. Trade Related aspects of Intellectual Property rights (TRIPS)

11. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works - Act 1886

کپی‌سازی و بومی‌سازی فناوری‌های وارداتی بود. گسترش روابط تجاری بین‌المللی از یک‌سو و تسهیل روش‌های نقض حقوق مالکیت فکری از سوی دیگر اقتصاددانان کشورهای صنعتی را بر آن داشت تا به فکر بررسی آثار اقتصادی بین‌المللی این حقوق بيفتند. مسأله اساسی ایجاد حلقه اتصال میان این دسته از حقوق و محاسبات پیچیده اقتصادی بود. به همین منظور اولین بار آقایان رپ و رازک^{۱۲} با ابداع شاخصی راه را برای طبقه‌بندی کشورها بر اساس میزان حمایت از مصادیق مالکیت‌های فکری باز کردند. آنان قدرت قوانین ثبت اختراع ۱۵۹ کشور را با نمره‌ای از ۰ تا ۵ سنجیدند. در ادامه و پس از سال‌ها مطالعه و پژوهش آقایان سیوم^{۱۳} و شرود^{۱۴} با تکمیل تحقیقات پیشین توانستند شاخص کامل‌تری در این باره ارائه دهند. روش این دو محقق در سنجش قدرت حمایت حول محور آرای وکلا و حقوق‌دانان کشورهای مورد مطالعه‌شان بود. اما تحقیقات به اینجا ختم نشد و در سال ۱۹۹۷ آقایان جینارته و پارک^{۱۵} شاخصی جامع به منظور قدرت‌سنجی نظام‌های ثبت اختراعات ابداع کردند. آنها نیز صد کشور را مورد مطالعه قرار دادند و به هر کدام مستقلاً نمره‌ای از ۰ تا ۵ دادند.

گفتار سوم: شاخص‌های عرضه‌شده جهت سنجش قدرت قوانین مالکیت فکری

همان‌طور که بیان شد، ضرورت به کارگیری ابزارهای سنجش قدرت قوانین آنگاه احساس شد، که خلأ جبران‌ناپذیری در رابطه با ابعاد اقتصادی مباحث مالکیت‌های فکری به چشم آمده و حقوق‌دانان و اقتصاددانان را به فکر کمی‌سازی مباحث حقوقی در این حیطه انداخت. در نتیجه کمی‌سازی این بخش از علم حقوق پیوند مناسب با مطالعات اقتصادی برقرار شده و تجزیه تحلیل‌های علمی حاصله، اثرات مثبت فراوانی را برای هر دو رشته به همراه آورد. اکنون به معرفی و تجزیه و تحلیل شاخص‌های موجود در کمی‌سازی حقوق مالکیت فکری می‌پردازیم. در این گفتار، اهم شاخص‌های ارائه‌شده به منظور سنجش قدرت قوانین معرفی و سپس مورد نقد و ارزیابی قرار می‌گردد.

بند اول: انواع شاخص‌های سنجش قوانین مالکیت فکری

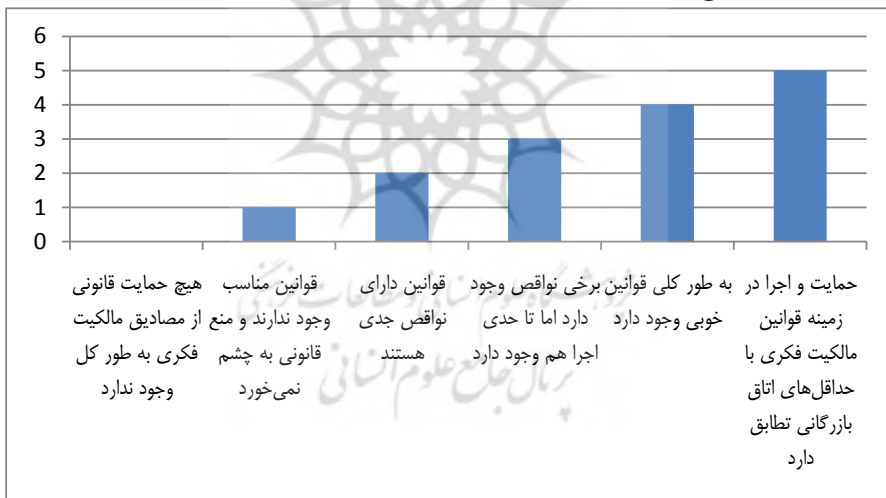
اهم شاخص‌های سنجش در زمینه مالکیت‌های فکری عبارتند از:

12. Rapp & Rozek index (Richard Rapp - Richard Rozek) 1990
 13. Seyoum index (Belay Seyoum) 1996
 14. Sherwood index (Robert M. Sherwood) 1997
 15. Ginarte and Park index (J.C. Ginarte and W.G. Park) 1997

الف) شاخص اول (Rapp & Rozek Index)

در رابطه با سنجش قدرت قوانین شاخص عرضه شده توسط آقایان رپ و رازک را می‌توان اولین شاخص ارائه شده دانست. این دو حقوقدان در سنجش قدرت قوانین، به مطالعه و سنجش کلی قوانین ثبت اختراع کشورها پرداخته و زیربنای این مبحث را ایجاد کردند. اما شاخص ارائه شده توسط ایشان چندان دقیق نبود. آنان از قوانین ثبت اختراع به عنوان منتخبی از حمایت‌ها در این زمینه یاد کردند و قدرت قوانین ثبت اختراع ۱۵۹ کشور را با نمره‌ای از ۰ تا ۵ سنجیدند. نمره صفر، به کشوری داده می‌شد که هیچ‌گونه حمایتی از این مالکیت‌ها نداشت و نمره پنج به کشوری اعطا می‌گردید که حائز استانداردهای اتاق بازرگانی ایالات متحده^{۱۶} بود. این خطوط راهنما معیارهای حداقلی حمایتی را در اکثر زمینه‌های حقوق مالکیت صنعتی (ثبت اختراع، علامت تجاری، کپی رایت، اسرار تجاری، طرح‌های نیمه‌هادی‌ها) ارائه می‌دادند. در نمودار شماره ۲ شاخص آقایان رپ و رازک ارائه شده است.^{۱۷}

نمودار شماره ۲: سطوح مختلف حمایتی کشورها از مصادیق مالکیت‌های فکری در شاخص رپ و رازک

ب) شاخص دوم (Seyoum Index)

آقای سیوم که تخصص اصلی وی کسب و کار بین‌المللی است، در سال ۱۹۹۶ در پی بررسی تأثیرات حقوق مالکیت فکری بر اشتغال کشورها با انجام مطالعاتی پیوسته و با بهره‌گیری از حداقل‌های حمایتی اتاق بازرگانی آمریکا شاخصی را جهت سنجش قدرت

16. The U.S. Chamber of Commerce

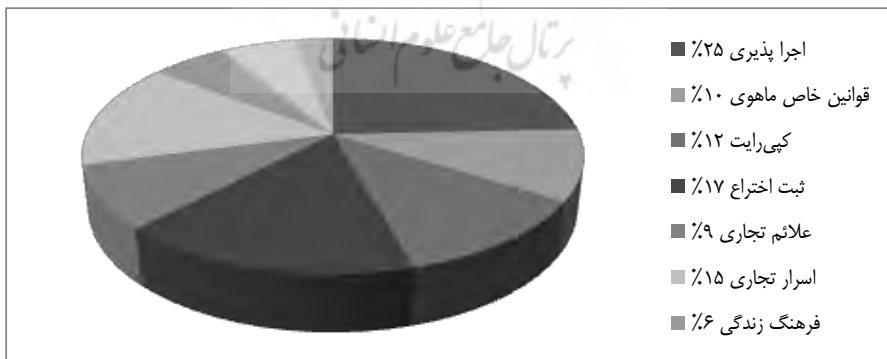
17. R.L. Ostergard, *op. cit.*, p. 350.

قوانین مالکیت فکری ارائه نمود^{۱۸}؛ با این تفاوت که نمره ۰ تا ۳ ای که وی برای اجزاء حمایتی مالکیت‌های فکری در نظر گرفته بود، بر پایه نظرسنجی از وکلای مالکیت فکری کشورهای مختلف بود. آقای سیوم بعد از بررسی نظرات دریافت شده، به دنبال احراز متغیرهای پتنت، کپی‌رایت، علامت تجاری و اسرار تجاری جهت جمع‌بندی نهایی بود. مطالعات سیوم بر مبنای مطالعه کلی حوزه‌های مختلف مالکیت فکری بوده و وی بر اساس آراء وکلا و حقوقدانان قدرت قوانین مالکیت فکری کشورها را مورد سنجش قرار داد.^{۱۹}

ج) شاخص سوم (Sherwood Index)

پس از مطالعات انجام گرفته توسط آقایان رپ و رازک و سیوم آقای شروود با تحلیل روش‌های آنان برای سنجش قدرت قوانین توانست شاخص جدیدی را برای کمی‌سازی حقوق مالکیت‌های فکری ابداع نماید. وی نیز بر پایه نظرات وکلا و حقوقدانان به نظام مالکیت فکری هر کشور نمره می‌داد. در روش وی نمره اختصاص داده شده به هر نظام مالکیت فکری از عدد ۱۰۳ احتساب می‌گردید و ایشان با استفاده از این روش ۱۸ نظام مالکیت فکری را در ۱۸ کشور مختلف مورد سنجش قرار داد. مؤلفه‌های هشت‌گانه‌ای که وی برای ارزشیابی به کار برده بود عبارتند از: اجراپذیری حائز ۲۵ نمره، قوانین خاص ماهوی حائز ۱۰ نمره، کپی‌رایت حائز ۱۲ نمره، ثبت اختراعات حائز ۱۷ نمره، علائم تجاری حائز ۹ نمره، اسرار تجاری حائز ۱۵ نمره، فرهنگ زندگی حائز ۶ نمره، معاهدات بین‌المللی حائز ۶ نمره و تعهد اجتماعی حائز ۳ نمره. نمودار شماره ۳ سهم هر بخش را بر اساس شاخص شروود نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۳: معیارهای سنجش میزان حمایت از حقوق مالکیت فکری در شاخص شروود

18. Available at: <http://www.huizenga.nova.edu/faculty.cfm/seyoum/Biography>, visited 25/1/2011.

19. *Ibid*, p. 350.

در رابطه با شاخص شروود گفتنی است شرایط مورد لحاظ برای نمره‌دهی به کشورها بر اساس معیارهای اتاق تجارت ایالات متحده می‌باشد. البته شایان ذکر است که ایشان نیز مانند سیوم بر اساس تجربه شخصی عمل نموده و از این رو ممکن است نتایج در صورت تکرار توسط دیگران متفاوت باشند. همان‌طور که در نمودار فوق قابل رؤیت است، مؤلفه‌های مختلف در کنار یکدیگر نمره نهایی تخصیصی را ارائه می‌دهند که در بالاترین رقم عدد ۱۰۳ خواهد بود. نقصان در هر مورد به همان میزان از امتیاز کل کسر می‌کند.^{۲۰}

د) شاخص برگزیده (GPI)^{۲۱}

آقایان جینارته و پارک پس از مطالعه بر روی روش‌های کمی‌سازی قوانین، با تکمیل و اصلاح روش‌های سنجش و همچنین با تمرکز بر معیارهای مؤثر بر شدت قوانین، معیار جدیدی را جهت سنجش قوانین مالکیت فکری ارائه نمودند. این شاخص، که به اختصار از آن به جی.پی.آی. یاد می‌شود، جدیدترین شاخص ارائه شده برای سنجش قدرت قوانین مالکیت فکری و به طور خاص قوانین ثبت اختراعات کشورها به حساب می‌آید. روش به کار گرفته شده در واقع تقسیم‌بندی عوامل مؤثر در قدرت قوانین در قالب پنج معیار می‌باشد. هر معیار از مؤلفه‌ها و زیرمجموعه‌هایی تشکیل می‌شود که در صورت وجود آنها، نمره کامل به آن معیار اعطا شده و در نهایت، عدد مجموع حاصل از نمرات، بیانگر قدرت قوانین ثبت اختراع آن کشور می‌باشد. معیارهای پنجگانه منتخب عبارتند از:

الف) گستره پوشش مصادیق قابل حمایت^{۲۲}، که در واقع موارد ذیل را در بر می‌گیرد: اختراعات دارویی، اختراعات شیمیایی، اختراعات در زمینه جراحی، اختراعات غذایی، اختراعات گونه‌های حیوانی و گیاهی، اختراعات میکروارگانیسم‌ها، اختراعات مدل‌های کاربردی و اختراعات در حیطه نرم‌افزارها.

ب) کیفیت اجرا و ضمانت اجرا^{۲۳}، یعنی احراز وجود یا عدم دستور موقت قضائی، اقدامات تأمینی جلوگیری از نقض و معکوس شدن بار اثبات دعوا.

ج) میزان عضویت در معاهدات بین‌المللی^{۲۴} که شامل عضویت در معاهداتی از قبیل معاهده پاریس^{۲۵}، معاهده بین‌المللی همکاری ثبت اختراع پی سی تی^{۲۶}، معاهده بین‌المللی حمایت از گونه‌های جدید گیاهی یو پی او وی^{۲۷}، معاهده بوداپست^{۲۸} و توافقنامه تریس می‌باشد.

20. *Ibid*, p. 351.

21. Ginarte & Park index (GPI)

22. IPRs Coverage

23. Enforcement of IP rights

24. Membership in international treaties

25. Paris Convention for the Protection of Industrial Property (1883)

26. Patent Cooperation Treaty (PCT) (1970)

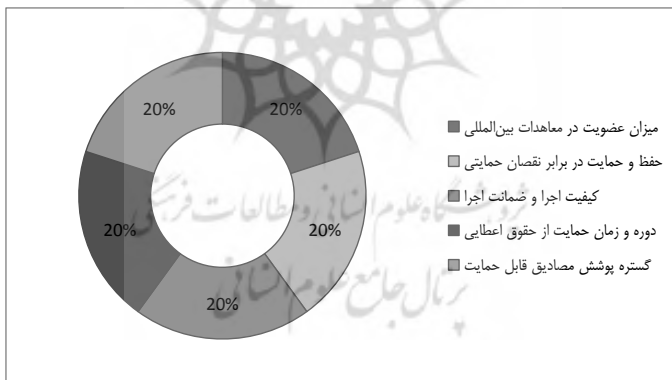
27. The International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV) (1961)

د) حفظ و حمایت در برابر کمبود حمایتی^{۲۹}، یعنی احراز وجود: شرط تولید اختراع، اعمال مجوز اجباری و ابطال برگه اختراع.

ه) دوره و زمان حمایت از حقوق اعطایی^{۳۰} که در بالاترین حالت ۲۰ سال از زمان تقاضا و یا ۱۷ سال از زمان ثبت می‌باشد.

البته گفتنی است شاخص سنجشی که آقایان جینارته و پارک ارائه نمودند برای سنجش حیطة خاصی از قوانین مالکیت فکری یعنی قوانین ثبت اختراعات به کار گرفته شده است. در روش ایشان معیارهای مورد لحاظ در واقع وسیله‌ای هستند که احراز یا عدم احراز آنها تأثیر مستقیمی در میزان قدرت قوانین ثبت اختراعات کشورها دارد. برای احتساب قدرت هر قانون ابتدا هر معیار از طریق مؤلفه‌هایش به خوبی سنجیده می‌شود و در نهایت با بررسی مجموع مقادیر، نمره نهایی قدرت قانون مورد نظر (که در بالاترین حالت ۵ می‌باشد) حاصل می‌شود. آقایان جینارته و پارک به وسیله معیار خود قدرت قوانین ثبت اختراع ۱۰۰ کشور را در فاصله زمانی ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ مورد سنجش قرار دادند^{۳۱} که قانون ۱۳۱۰ ثبت اختراعات ایران بر اساس شاخص آنها رقم ۲/۳۸ را دریافت نمود.^{۳۲} در نمودار شماره ۴ معیارهای شاخص جینارته و پارک ارائه شده است.

نمودار شماره ۴: معیارهای قدرت در شاخص جی پی آی

28. The Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure (1977)

29. Loss of protection measures against losses

30. Duration of protection

۳۱. در رابطه با شاخص GPI شایان ذکر است، این شاخص بعدها توسط آقای پارک مورد تکمیل و اصلاح قرار گرفته و در سال ۲۰۰۸ قانون ثبت اختراع یکصد و بیست کشور مورد بررسی و قدرت‌سنجی قرار گرفت و تغییرات قدرت آنها از سال ۱۹۶۰ تا سال ۲۰۰۵ میلادی در قالب جدولی ارائه گردید. برای مطالعه بیشتر، نک:

Walter G. Park, "International Patent Protection: 1960-2005", *Research Policy*, Volume 37, Issue 4, May 2008.

32. J.C. Ginarte & Walter G. Park, "Determinants of patent rights: A cross-national study", *Research Policy*, Volume 26, Issue 3, October 1997, p. 285.

مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده هر معیار و نیز نحوه ارزش‌گذاری آنها به طور تفصیلی در گفتار سوم این نوشته خواهد آمد.

بند دوم: نقد اجمالی بر شاخص‌های سنجش

در شاخص‌های ارائه شده نواقصی وجود دارد که به طور خلاصه به آن اشاره می‌شود^{۳۳}:
الف) ترکیب و قرار دادن مصادیق متباین و مختلف حقوق مالکیت فکری به شکل واحد و در قالب یک معیار با ایرادات شکلی و ماهوی روبرو می‌باشد که چندان مورد توجه آقایان رپ و رازک نبوده است. مناسب‌تر این بود که همانند روش اتخاذی آقایان جینارته و پارک هر حوزه از حقوق مالکیت‌های فکری جداگانه بررسی شود. به عنوان مثال قوانین ثبت اختراع جداگانه و حقوق کپی‌رایت نیز جداگانه بررسی شوند.

ب) مسأله دیگر پیرامون سنجش قدرت قوانین، قابلیت جایگزینی این معیارها است. برای نمونه آقایان رپ و رازک متعرض این نشدند که «چه چیزی بیانگر تفاوت بین نمره ۳ و ۲ می‌باشد؟» یا «به واقع تفاوت میان قوانین نامناسب با قوانین بسیار ناقص چیست؟» و نهایتاً «تفاوت میان قوانین نسبتاً خوب با قوانین کاملاً سازگار با حداقل استانداردها چیست؟»

ج) در روش آقای سیوم روشن نیست که چگونه اطلاعات خام به نمره‌ای از ۰ تا ۳ تبدیل شده است. همچنین تصمیم‌گیری بر پایه مصاحبه با وکلای حقوق کشورها و تکیه بر نظر شخصی در سنجش، شاخص وی را از قابلیت تکرار و تجربه‌پذیری توسط دیگران ساقط نموده است.

د) از آنجایی که تحقیقات آقای شروود اساساً بر پایه تجارب محقق است، قابلیت تکرار آن بدون بهره‌مندی از تجربیات لازم، توسط دیگران با محدودیت‌هایی روبروست. علاوه بر این از آنجایی که فرآیند کار متضمن مصاحبه با افراد در کشور خودشان است، به کارگیری عملی این معیارها در زمان‌ها و مکان‌های گوناگون با محدودیت‌هایی روبروست؛ همچنین این روش نقدپذیری لازم و کافی را به همراه ندارد. برای نمونه هنگامی که به دنبال این هستیم که چند امتیاز به خاطر عدم استقلال قضائی کسر شود، هیچ قاعده‌ای برای تبیین استقلال قضائی وجود ندارد. به واقع چه معیاری برای کسر ۵ امتیاز نسبت به ۶ امتیاز وجود دارد.

ه) در روش آقای شروود ارزش و نمره هر یک از معیارهای تخصیصی با ابهاماتی

۳۳. برای اطلاعات بیشتر، نک: مهدی ابراهیمی، «مقیاسه قدرت قوانین ثبت اختراع ایران و هند»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، ۱۳۸۹.

روبرو است. ارزش کپی‌رایت در مطالعات ایشان پائین‌تر از اسرار تجاری تلقی شده است؛ که این خود بیانگر رویکرد امریکایی و منفعت‌مدارانه به حمایت از قوانین مالکیت فکری است.

اما شاخص ارائه شده توسط آقایان جینارته و پارک از یک طرف خاص قوانین ثبت اختراع بوده و ایراد کلی بودن را ندارد و از طرف دیگر با ارائه اسلوبی مشخص و قانون‌مند برای همگان به راحتی قابل استعمال بوده و نتایج حاصله به واقع نزدیک‌تر می‌باشند.^{۳۴}

بخش دوم:

بررسی قدرت قوانین ثبت اختراع ایران

گفتار اول: تاریخچه قانون ثبت اختراعات ایران

حمایت از مالکیت‌های فکری در ایران، اولین بار در قالب قانون علائم صنعتی و تجاری در سال ۱۳۰۴ ظهور پیدا کرد. در سال ۱۳۱۰ قانون دیگری تحت عنوان قانون ثبت علائم و اختراعات وضع شد و جایگزین قانون پیشین گردید. در تاریخ ۱۳۱۰/۴/۲۹ نظام‌نامه قانون ثبت علائم و اختراعات مشتمل بر ۵۹ ماده در چهار باب به تصویب رسید و شیوه‌های اجرای آن را مشخص نمود.^{۳۵}

قانون ثبت علائم و اختراعات سال ۱۳۱۰ اولین قانون مربوط به ثبت اختراعات در ایران به شمار می‌رود. این قانون بیش از هفتاد و شش سال به عنوان تنها قانون حمایت‌کننده از اختراعات و علائم تجاری به حساب می‌آمد. سرانجام به منظور ارتقای نظام ثبت اختراع و افزایش حمایت‌های اعطایی جهت نزدیک شدن به استانداردهای تریپس که از پیش شرط‌های الحاق به سازمان جهانی تجارت می‌باشد، در سال ۱۳۸۶ قانون ثبت اختراع جدیدی تحت عنوان «قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» وضع شده و به تصویب مجلس رسید. این قانون به شکل آزمایشی (به مدت ۵ سال) به اجرا در آمده و هم‌اکنون^{۳۶} نیز معتبر و مرجع همگان در مسائل مربوط به اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری می‌باشد.

34. R.L. Ostergard, *op. cit.*, p. 356.

۳۵. تقی امانی، مجموعه قوانین مالکیت فکری، تهران، بهنامی، ۱۳۸۳، ص ۴۶.

۳۶. این مقاله آخرین بار در بهار ۱۳۹۱ مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت.

گفتار دوم: بررسی قانون ثبت اختراعات ۱۳۸۶ با تأکید بر معیارهای شاخص

جی‌پی‌آی

قانون ثبت اختراعات سال ۱۳۸۶ که در واقع از قانون مدل سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو)^{۳۷}، اقتباس شده است، به دنبال حمایتی جدی و همه‌جانبه از خلاقیت‌ها و پدیده‌های فکری است. البته عوامل بیرونی و اوضاع و احوال حاکم بر تهیه‌کنندگان و تصویب‌کنندگان این قانون، خود مسأله‌ای قابل بحث و بررسی است که توجه به آن، توجیه‌کننده برخی ایرادات وارد بر این قانون است.

بررسی همه‌جانبه این قانون از حوصله این نوشته بیرون بوده و آنچه که در اینجا مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد موادی از قانون است که با معیارهای ارائه شده در شاخص جی‌پی‌آی. در ارتباط بوده و در نتیجه موجب تقویت یا تضعیف قدرت قانون ثبت اختراع ایران می‌شود. لذا، بحث در رابطه با مباحث مربوط به علائم تجاری و طرح‌های صنعتی و یا مواد شکلی این قانون را به مجالی دیگر وامی‌گذاریم. اختراع در ماده اول این قانون اینگونه تعریف می‌شود:

«اختراع نتیجه فکر فرد یا افراد است که برای اولین بار فرآیند یا فرآورده‌های خاص را ارائه می‌کند و مشکلی را در یک حرفه، فناوری، صنعت و مانند آنها حل می‌نماید.»

همان‌طور که آشکار است در این تعریف بر خلاف قانون سال ۱۳۱۰ تنها اختراع معتبر شناخته شده و اکتشاف از دایره حمایتی قوانین ثبت اختراع خارج می‌شود. از طرف دیگر امکان اختراع گروهی و دو شرط جدید بودن و صلاحیت کاربرد صنعتی داشتن را تلویحاً بیان کرده است. البته قانون‌گذار به این بیان مجمل اکتفا نکرده و متعاقب آن در ماده ۲ شرایط اختراع قابل ثبت را برشمرده است که عیناً با ماده ۲۷ موافقت‌نامه تریپس هماهنگی دارد. البته این ماده بسیار دقیق به تعریف شرایط اختراع می‌پردازد مثلاً شرط جدید بودن را اینگونه تعریف می‌کند:

«ابتکار جدید عبارت است از آنچه که در فن یا صنعت قبلی وجود نداشته و برای دارنده مهارت عادی در فن مذکور معلوم و آشکار نباشد.»

البته بر متخصصان پوشیده نیست که در این ماده فن یا صنعت قبلی معنای جهانی و مطلق آن را دارد و همان‌طور که در ماده ۴ نیز به این نکته اشاره دارد، اختراعی قابل ثبت

است که در همه دنیا بدیع باشد. این شرط قاعداً کار را برای ثبت اختراعات ملی و ایجاد انگیزه برای مخترعان داخلی سخت تر می کند. در مورد کاربرد صنعتی، عرصه صنعت شامل تمامی موارد نظیر صنایع دستی، کشاورزی، ماهیگری و حتی خدمات می شود. بر خلاف ماده ۳۶ قانون ثبت اختراعات و علائم تجاری ۱۳۱۰ که اختراعاتی که قابل استفاده یا جدید نیستند را نیز قابل ثبت می دانست، در قانون جدید حتی از ثبت این قبیل از اختراعات نیز جلوگیری می شود، مواردی که به تصریح قانون غیر قابل ثبت دانسته شده اند عبارتند از:

- ۱- کشفیات، نظریه های علمی، روش های ریاضی و آثار هنری؛
- ۲- طرح ها و قواعد یا روش های انجام کار تجاری و سایر فعالیت های ذهنی و اجتماعی؛
- ۳- روش های تشخیص و معالجه بیماری های انسان و حیوان؛
- ۴- منابع ژنتیک و اجزاء تشکیل دهنده آنها و همچنین فرآیندهای بیولوژیک تولید آنها؛
- ۵- آنچه در فنون و صنایع پیش بینی شده باشد؛
- ۶- اختراعاتی که بهره برداری از آنها خلاف موازین شرعی یا نظم عمومی و اخلاق حسنه باشد.

مبنای قانون ثبت اختراعات قدیم در این ماده سیستم اعلامی بوده است. قانون جدید نیز اگر چه بر اساس سیستم اعلامی تنظیم گردیده است، اما گویا قانون گذار در این قانون توجه بیشتری به سیستم تحقیقی داشته و شرایط فوق را بر اساس همین مبنا مقرر کرده است.^{۳۸}

ماده ۱۵ یکی از مهم ترین مواد این قانون به حساب می آید. در این ماده حقوق ناشی از برگه اختراع بیان شده است. به موجب این ماده، افراد خارجی و داخلی در بهره مندی از این حقوق یکسان شمرده می شوند. به عبارت دیگر هر فرد ایرانی یا خارجی که در ایران برگه اختراع دریافت کند، حق برخورداری از تمامی این حقوق را خواهد داشت. توجه به مفاد این ماده در کنار دغدغه های صنعتی و اقتصادی کشور مهم به نظر می رسد. به موجب این ماده دارنده برگه اختراع حق دارد:

- ۱- در صورتی که اختراع در خصوص فرآورده باشد:

۳۸. حکمت الله قربانی، «نقدی بر قانون جدید ثبت اختراعات»، مجله پژوهش های حقوقی، ش ۱۲، نیمسال دوم

الف) ساخت، صادرات و واردات عرضه برای فروش، فروش و استفاده از فرآورده.

ب) ذخیره به قصد عرضه برای فروش، فروش یا استفاده از فرآورده.

۲- در صورتی که موضوع ثبت اختراع فرایند باشد:

الف) استفاده از فرآیند.

ب) انجام هر یک از موارد مندرج در قسمت الف بند ۱ این ماده در خصوص کالاهایی

که مستقیماً از طریق این فرآیند به دست می‌آید.

به روشنی معلوم است که تصریح به این حقوق شرایط را برای تولیدکنندگان و

صنعت‌گران در دسترسی به فناوری‌های جدید خارجی و خصوصاً در رابطه با داروها

سخت‌تر می‌کند.

هرکس که اختراعی را در ایران ثبت کند، خواه اختراع او یک کالا باشد و یا فرآیند،

حق ساخت، صادرات، واردات و حتی عرضه برای فروش آن را نیز به اختصاص در اختیار

خواهد داشت، که دقیقاً مطابق با بند ۹ ماده ۲۸ موافقت‌نامه تریپس می‌باشد؛ این ماده مقرر

می‌دارد:

«ورقه اختراع به دارنده آن حقوق انحصاری زیر را اعطا می‌کند:

الف) هرگاه اختراع فرآورده باشد، اشخاص ثالث را از انجام اعمال زیر بدون رضایت

صاحب اختراع منع کند:

ساخت، استفاده، عرضه برای فروش، فروش و واردات.»

در رابطه با فرآیند و کالای حاصل از آن نیز بند (ب) این موافقت‌نامه همچون شق دوم

از بند الف ماده ۱۵ این حقوق را در انحصار مخترع می‌داند. یک مسأله مهم در این رابطه

حق ذخیره برای فروش است. به روشنی معلوم نیست که تا چه زمانی و با چه شرایطی این

حق باید اعمال شود که نتیجتاً در اثر سوء استفاده، می‌تواند آثار جبران ناپذیری را به همراه

داشته باشد.^{۳۹}

به منظور کاهش اثرات منفی یا جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی از مصادیق ارائه

شده در بالا، مقنن در قانون ۱۳۸۶ بند ج ماده ۱۵ را پیش‌بینی کرده است. این بند مواردی

را ذکر می‌کند که حقوق ناشی از گواهینامه اختراع شامل آن نمی‌شود:

«۱- بهره برداری مجدد از کالایی که توسط مالک اختراع یا با توافق او در بازار ایران

۳۹. فیصل عامری، «نقدی بر قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ با عنایت به

تریپس»، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست، ش ۲۷، ۱۳۸۸، ص ۱۳۴.

عرضه شده است.

۲- استفاده از وسایل موضوع اختراع در هواپیماها؛ وسایط نقلیه زمینی یا کشتی‌های سایر کشورها به طور موقت یا تصادفاً وارد حریم هوایی، مرزهای زمینی یا آب‌های کشور می‌شود.

۳- بهره‌برداری‌هایی که فقط با اهداف آزمایش درباره اختراع ثبت شده انجام می‌شود.

۴- بهره‌برداری توسط هر شخصی که با حسن نیت قبل از تقاضای ثبت اختراع یا در مواقعی که حق تقدم تقاضا شده است.»

در ماده ۱۶ مدت اعتبار گواهینامه اختراع تعیین شده است که همان حداقل زمان مقرر در موافقت‌نامهٔ تریپس می‌باشد:

«اعتبار گواهینامهٔ اختراع با رعایت این ماده پس از بیست سال از تاریخ تسلیم اظهارنامهٔ اختراع منقضی می‌شود. به منظور حفظ اعتبار گواهینامهٔ یا اظهارنامهٔ اختراع، پس از گذشت یک سال از تاریخ تسلیم اظهارنامهٔ و قبل از شروع هر سال، مبلغی که به موجب آئین‌نامه این قانون تعیین می‌شود، توسط متقاضی به اداره مالکیت صنعتی پرداخت می‌گردد؛ ... در صورتی که هزینهٔ سالانه پرداخت نشود، اظهارنامهٔ مربوط مسترد شده تلقی و یا گواهینامهٔ اختراع فاقد اعتبار می‌شود.»

ماده فوق که دقیقاً مطابق با موافقت‌نامه تریپس می‌باشد، بیست سال حمایت را برای مخترعین ایرانی و غیرایرانی مسجل می‌دارد. مدت حمایت از اختراعات نسبت به قانون پیشین چندان تغییری نکرده است. البته در قانون پیشین چهار دورهٔ حمایتی پنج، ده، پانزده و بیست سال در نظر گرفته شده بود که فرصت بهتری را برای بهره‌مندی از اختراعات خارجی در اختیار می‌گذاشت.^{۴۰}

ماده ۱۷ مجوزهای بهره‌برداری اجباری را مطرح و دولت و اشخاص مجاز از طرف آن را با شروط زیر مجاز به استفاده از اختراع ثبت شده می‌داند. این شرایط عبارتند از:

۱- مسأله با نظر وزیر یا بالاترین مقام دستگاه ذیربط منافع عمومی مانند امنیت ملی، تغذیه، بهداشت یا توسعه سایر بخش‌های حمایتی اقتصادی کشور اقتضا کند.

۲- بهره‌برداری از اختراع محدود به منظوری باشد که در مجوز آمده است و مبلغ مناسب به مالک مزبور پرداخت گردد.

۳- ادعایی از سوی مالک مبنی بر از بین رفتن شرایط و اوضاع و احوال اتخاذ تصمیم

تأیید و تصدیق نشود.

۴- بهره‌برداری از مجوز بهره‌برداری محدود به داخل مرزهای ایران باشد^{۴۱}.

همان‌طور که گفته شد در ماده ۳۱ موافقت‌نامه تریپس مسأله ليسانس اجباری مطرح، و شرایط نه‌گانه آن به دقت ذکر شده است. ماده ۱۸ از قانون ۱۳۸۶ درخواست ابطال را از هر ذینفعی پذیرفته است. این ماده بیان می‌دارد:

«در صورتی که ذینفع ثابت کند، یکی از شرایط مندرج در مواد ۱ (نداشتن تعریف اختراع)، ۲ (نداشتن شرایط اختراع)، ۴ (موارد خارج از شمول حیطه حمایتی اختراع) و صدر ماده ۹ (درخواست حق تقدم مذکور در کنوانسیون پاریس و یا رد درخواست ثبت) رعایت نشده است، حکم ابطال گواهینامه اختراع صادر می‌شود».

امکان تجدید نظر در رابطه با حکم ابطال پیش‌بینی نشده است، اما ماده ۳۲ موافقت‌نامه تریپس امکان تجدید نظر در مورد ابطال برگه اختراع را اینگونه پیش‌بینی کرده و بیان می‌دارد:

«امکان تجدید نظر قضائی در رابطه با ابطال یا ضبط برگه اختراع باید در نظر گرفته شود».

در ادامه با صرف نظر از فصل دوم و سوم که به طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مربوط می‌شود، به مقررات عمومی می‌پردازیم که در فصل آخر این قانون در قالب ۱۹ ماده بیان شده است.

ماده ۵۴ این قانون، به امکان دسترسی همگان به منابع اطلاعاتی در دفاتر ثبت پرداخته است. بی‌مناسبت نیست که در اینجا به مسأله افشا اشاره کنیم. مطابق فلسفه حقوق ثبت اختراع، جامعه در اثر ثبت اختراع یک مخترع، انحصاری را تحمل می‌کند که چندان کوتاه نیست. در ازای این انحصار، صاحب اختراع باید اطلاعات فنی اختراع اعم از محاسبات، فرمول‌ها، اشکال و غیره را در اختیار عموم قرار دهد، به گونه‌ای که هر فرد معمولی در آن رشته بتواند عیناً آن اختراع را بسازد. این اقدام حرکتی است در راستای بومی کردن دانش و الحاق آن به دانش پیشین. مسلماً افشاء پیش از انجام ثبت باعث از بین رفتن شرط جدید

۴۱. موارد ذکر شده دارای ابهاماتی است که در هنگام نیاز به اعمال این ماده ایجاد مشکل خواهد کرد. برای مطالعه بیشتر، نک: فیصل عامری، پیشین.

بودن می‌شود. در کتاب جامع مالکیت فکری واپیو آمده است:

- «در اثر افشای یک اختراع، آن اختراع جزئی از دانش پیشین محسوب شده و در این رابطه افشا ممکن است به سه شکل عمده حاصل گردد.
- ۱- افشا به شکل اثر مکتوب منتشر شده،
 - ۲- افشای شفاهی در مکان عمومی، و
 - ۳- عرضه به شکل در دسترس عموم قرار دادن».^{۴۲}

چنانچه شخصی بخواهد اختراعی را به ثبت برساند، علاوه بر اینکه به هیچ شکل از طرق فوق نمی‌بایست افشا صورت گرفته باشد، باید به شکل مقتضی و مطابق قوانین به نفع جامعه افشای علمی و جامع را انجام داده و دانشی که اکنون بخشی از حوزه‌های آن را به تملک خود درآورده به همگان ارائه دهد.

یک مسأله در این میان تفاوت فناوری با دانش فنی است. میان سه مقوله فناوری، دانش فنی و شواهد تفاوت‌هایی است که دانستن آن بسیار مهم بوده و نظام ثبت اختراع باید با تعیین مصادیق هر کدام از آن دو در اختراع ثبت شده افشای مقتضی را نیز از مخترع طلب کند؛ در غیر این صورت حق جامعه در دریافت ثمن انحصار اعطایی که همان در دسترس قرار گرفتن دانش اختراع می‌باشد، ضایع گردیده است.

فناوری یا تکنولوژی به طور خلاصه عبارت است از: استفاده عملی از دانش و علوم در صنعت به منظور ساخت یک محصول، اجرای یک فرآیند یا ارائه یک خدمت.^{۴۳} در رابطه با دانش فنی یا نواها^{۴۴} می‌توان گفت: نواها عبارت است از، هرگونه اطلاعات صنعتی و تکنیکی که در تولید یا جریان تولید کالا یا مواد وجود داشته یا در بهره‌برداری نظیر صنایع مربوط به معدن، چاه نفت یا دیگر منابع و ذخایر معدنی و به طور کل در انجام هرگونه عملیات کشاورزی، جنگل‌داری و یا ماهی‌گیری به کار می‌رود. به طور خلاصه، نواها شناخت اسرار و اطلاعات مهم در چگونگی انجام کار می‌باشد. بخشی از نواها قابل ارائه به صورت مکتوب است و نوع دیگر آن فقط به صورت آموزش قابل انتقال است که به آن شواها^{۴۵} می‌گویند. با لحاظ این تفاوت، نواها را در مورد اطلاعات قابل مکتوب شدن به کار می‌برند و درباره اطلاعاتی که فقط از طریق آموزش قابل انتقال است از

42. WIPO Intellectual Property Handbook, WIPO publications, 2007, p. 21.

۴۳. سیدحسین میرحسینی، فرهنگ حقوق مالکیت معنوی، تهران، میزان، ۱۳۸۵، ص ۳۲۱.

44. Know how

45. Show how

اصطلاح شوهاو استفاده می‌کنند.^{۴۶}

مواد ۵۵ تا ۵۸ هم به مسائل شکلی در رابطه با آگهی‌های رفع اشتباه و غیره می‌پردازد. رسیدگی به این دعوی همچون قانون سال ۱۳۱۰ در صلاحیت دادگاه‌های عمومی شهر تهران قرار دارد و طبق ماده ۵۹ ظرف شش ماه از تصویب این قانون باید توسط رئیس قوه قضائیه تعیین گردد.

ماده ۶۰، نقض حق را بیان کرده است. بر اساس این ماده نقض حق یعنی: «انجام هرگونه فعالیتی در ایران که توسط اشخاصی غیر از مالک حقوق تحت حمایت این قانون و بدون موافقت او انجام گیرد».

مطابق مفهوم این ماده نقض حق در ورای مرزهای ایران از لحاظ این قانون نقض حق به حساب نمی‌آید. این شرط یعنی داخلی بودن نقض مسلماً برای شرکت‌های خارجی بیشترین نفع را به همراه خواهد داشت؛ چرا که عموماً نقض حق در اثر شبیه‌سازی فناوری خارجی صورت می‌گیرد و حالت بالعکس یعنی نقض حق مخترع داخلی کمتر واقع می‌شود. پس در این شرایط وارد کردن این شرط در ماده مذکور محل تأمل است.

در ماده ۶۱ جرم بودن عملیات نقض حق اختراع تصریح شده و جزای نقدی و حبس تعزیری از جمله مجازات‌های آن دانسته شده است. ضمانت اجرای کیفری یکی از مؤلفه‌های قدرت سنجی قوانین است که به وضوح مشاهده می‌شود، نسبت به قانون ۱۳۱۰ جهشی مؤثر در قدرت قوانین ایران ایجاد کرده است.

یکی دیگر از موضوعاتی که در ماده ۶۱ به آن اشاره شده است، مسأله معکوس شدن یا احاله بار اثبات دعوا از خواهان به خواننده می‌باشد. در دعوی نقض حق اختراع مربوط به فرایند، این بخش از ماده که مأخوذ از قانون نمونه واپیو است و عیناً در ماده ۳۴ موافقت‌نامه تریپس ذکر شده است. مقرر می‌دارد:

«در رابطه با نقض حقوق ثبت اختراع که در پارگراف اول ماده ۲۸ ذکر شده است اگر موضوع اختراع ثبت شده فرایند باشد، مقامات قضائی می‌توانند خواننده را وادار کنند تا اثبات کند که طریقی که او به آن فرایند دسترسی پیدا کرده جدید و متفاوت از فرآیند ثبت شده بوده است.»

در ادامه دو شرط را به عنوان شروط زمینه‌ساز این تصمیم برمی‌شمارد:

الف) چنانچه کالای تولید شده در هر دو فرایند یکسان باشد.

۴۶. محمود حکمت‌نیا، مبانی مالکیت فکری، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه، ۱۳۸۶، ص ۹۸.

ب) شباهت ماهوی میان دو روش جهت ایجاد یک کالا وجود داشته و ثبت کننده نخستین قادر به اثبات شباهت فرآیندها نباشد.

با توجه به اینکه موافقت‌نامه تریپس در خصوص صدور این ماده از واژه «باید»^{۴۷} استفاده کرده، می‌توان فهمید الزام این ماده تام بوده و تصریح به چنین الزامی در قانون، کار را برای کشورها سخت می‌کند. چرا که امضاکنندگان این موافقت‌نامه یا کشورهایی که خواهان پیوستن به سازمان جهانی تجارت هستند ملزم به رعایت حداقل‌های این موافقت‌نامه هستند. اما از ایران که جزء کشورهای در حال توسعه به حساب می‌آید، و هنوز به عضویت این موافقت‌نامه در نیامده، انتظار تطابق با استانداردهای تریپس نمی‌رود. در هر صورت با لحاظ این حق در قانون به نفع مخترعان خارجی، صنعتگران و مخترعانی که با تحقیقات فراوان پروسه‌های خارجی را با دانش خود بومی‌سازی می‌کنند و از این طریق با تولید کالاهای ارزان رفا و دانش اجتماعی را ارتقا می‌دهند، با مشکل روبرو می‌شوند. تصریح به این حق در قانون ثبت اختراعات ایران، به اشخاص و شرکت‌های خارجی این امتیاز را می‌دهد که بعد از اقامه دعوا علیه دانشمندان و صنعتگران ایرانی، بار اثبات دعوا، مبنی بر جدید بودن فرآیند به کار گرفته شده، را بر این افراد تحمیل کنند.

معکوس شدن بار اثبات دعوا از بالاترین استانداردهای حمایتی در قوانین ثبت اختراع می‌باشد، و ویژه کشورهای توسعه‌یافته صنعتی بوده و اکثراً برای حمایت از تولیدکنندگان داخلی است؛ نه برای کشورهای در حال توسعه که صنعتگران و فناوران آن هر لحظه به دنبال فرصتی برای دستیابی ارزان‌تر به فناوری‌های جدید می‌باشند. ایران هم که کشوری در حال توسعه و به دنبال کسب فناوری‌های جدید می‌باشد، باید قوانین خود را به گونه‌ای هوشمندانه تنظیم کند تا نظام تقنینی کشور برای صنعتگران و دانشمندان کشور مشکل‌ساز نباشد.

همان‌طور که در بخش اول در شاخص‌های عرضه شده توسط آقایان جنیارت و پارک به تفصیل بیان شد، یکی از مؤلفه‌های سه‌گانه در معیار اجراء، شرط معکوس شدن بار اثبات دعوا می‌باشد. کشورهای صنعتی همچون آلمان و فرانسه این شرط را در نظام‌های خود قرار داده‌اند؛ اما بسیاری از کشورها نظیر هند که کشوری نیمه صنعتی قلمداد می‌شوند این حق را برای مخترعان به رسمیت نمی‌شناسند و علی‌رغم گلایه‌های مجامع علمی و بین‌المللی، تنها به بالا بردن توان علمی و صنعتی خود می‌اندیشند.

ماده ۶۲ قانون ثبت اختراعات ایران را فرعی بر قوانین و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی

قلمداد کرده و در موارد تعارض قانون حاضر با موافقت‌نامه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی که ایران آنها را امضا کرده اصل را بر مقدم بودن معاهدات خارجی معرفی می‌کند. البته اعتباربخشی به موافقت‌نامه‌های بین‌المللی از دیرباز در قوانین ایران نظیر قانون مدنی سابقه داشته است. ماده ۹ این قانون تصریح می‌کند:

«مقررات عهودی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است.»

اما رویکرد جدید، در کنار هم قرار دادن دو قانون نیست، بلکه امتیاز بخشیدن به موافقت‌نامه‌های بین‌المللی نسبت به قانون ثبت اختراعات داخلی است. یکی از مضرات این رویکرد در تنگنا قرار گرفتن قضات در جاهایی است که بخواهند تفسیر موسع یا مضیق حمایتی اعمال کنند.

مواد چهارگانه پایانی به مسائلی از قبیل آئین‌نامه اجرائی این قانون مربوط می‌شود که اساساً شکلی به حساب آمده و از بحث پیرامون آن صرف نظر می‌کنیم.

با تحلیل‌های انجام گرفته بر روی قانون جدیدالتصویب در می‌یابیم، بسترسازی و ایجاد فرصت مناسب جهت کاستن فاصله علمی - صنعتی با کشورهای صنعتی جهان باید از اولویت‌های اصلی مقنن کشور در اصلاح این قانون باشد. در این رابطه و با توجه به آزمایشی بودن این قانون شایان ذکر است، در پی مذاکراتی که منجر به تصویب سند نهایی موافقت‌نامه تریپس شد، به کشورهای در حال توسعه و کشورهایی که در پروسه انتقال از یک نظام متمرکز به بازار آزاد اقتصادی هستند، مهلت پنج‌ساله و به کشورهای کمتر توسعه‌یافته، مهلت یازده‌ساله جهت هماهنگ‌سازی قوانین ثبت اختراعات خود با استانداردهای تریپس داده شد. اما قانون جدید ثبت اختراع به گونه‌ای تنظیم گردیده است که هم‌اکنون با بسیاری از استانداردهای تریپس همخوان بوده و برخی مزیت‌ها و حقوق خاص را، که متناسب با نظام‌های ثبت اختراع کشورهای صنعتی می‌باشد، در خود جای داده و عذر و بهانه‌ها را برای چانه‌زنی‌های بعدی سلب کرده است. روشن است که این مسأله آثار جبران‌ناپذیری را برای صنعت و اقتصاد کشور به همراه خواهد داشت.

توجه به این نکته ضروری است که در وضعیتی که اختراعات تقریباً در همه جای دنیا ثبت و حمایت می‌شوند، مسأله اصلی باید تولید محصول و به کاربری فرآیند ثبت شده در کشور باشد. به عبارت بهتر میزان بومی‌سازی دانش ثبت شده باید مورد بررسی قرار گیرد. برای نیل به این مقصود ایجاد یک نظام توانمند ثبت اختراعات با پشتوانه قوی اجرائی امری حیاتی به نظر می‌رسد. مسأله‌ای که بسیاری از کشورهای در حال توسعه از اجرای

ضعیف یا ناقص آن لطمه‌های فراوان می‌بینند؛ چرا که در ازای اعطای انحصار بازار خود به فرد خارجی و به سبب محروم نمودن جامعه علمی و فنی از حیطة به ثبت رسیده او و عدم تولید یا افشا دانش و فناوری به شکل مطلوب، در حقیقت متضرر می‌شوند.^{۴۸}

در رابطه با ثبت اختراعات گفتنی است، دغدغه و نگرانی اصلی مشوقان این عرصه صرفاً ثبت اختراعات و اعطای امتیازات و انحصارات به مخترعان به منظور افزایش خلاقیت‌ها نیست؛ بلکه اثرات آن بر اقتصاد و صنعت کشور نیز مد نظر است. بر این اساس قوانین باید به گونه‌ای تهیه و تدوین گردند که میزان اثرات مضر و سوءاستفاده‌های احتمالی آن را کاهش دهند. به عنوان مثال در برخی موارد موضوعاتی به ثبت رسیده که سالیان سال برای عوام جامعه بدهی بوده به طوری که همگان از آن بهره می‌بردند ولی با ثبت آن توسط عده‌ای خاص همه از دسترسی آزاد به آن محروم گردیده‌اند.

یک مثال مشهور در ثبت و به انحصار درآوردن دانش بومی درخت نیم^{۴۹} در کشور هند می‌باشد. «فرآورده‌های این درخت در زمینه‌هایی چون دارویی، آرایشی، جلوگیری از حاملگی، سوخت و کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. فواید آن به بسیاری از کشورها سرایت پیدا کرده ولی هرگز به ثبت نرسیده بود. اواسط دهه ۱۹۸۰ شرکت‌های امریکایی - ژاپنی از محصولات این درخت بیش از دوازده پروانه ثبت اختراع به دست آوردند. به این طریق علوم محلی جمع‌آوری شده که توسط محققان هندی و روستائیان ارائه شده بود به وسیله افراد خارجی که تنها مقدار کمی به فرآیندها افزوده بودند، از مالکیت مالکان [هزارساله آن خارج شد].»^{۵۰}

بر همین اساس توجه به پیامدها و آثار قوانین ثبت اختراع بر اقتصاد و صنعت ملی و پیش‌بینی راه حل مناسب برای مدیریت آن، از مهم‌ترین وظایف نظام تقنینی کشور است که نیل به آن تنها از طریق ایجاد گروه‌های تخصصی و بهره‌گیری از نخبگان علمی و انجام مطالعات گسترده در این زمینه میسر خواهد بود. در گفتار بعد و در راستای تحقق این مهم و به منظور کمی‌سازی و قدرت سنجی قانون جدید ایران قدرت قانون جدید ثبت اختراعات را با استفاده از شاخص جی.پی.آی. مورد سنجش قرار می‌دهیم.

۴۸. برای مطالعه بیشتر در رابطه با میزان فناوری‌های وارده به کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته،

نک:

World Intellectual Property Indicators – 2010, WIPO publications.

49. Neem tree

50. Brian Martin, *Information Liberation Challenging the Corruptions of Information Power*, London, Freedom Press, 1998, p. 33.

گفتار سوم: سنجش قدرت قانون ثبت اختراعات جدید (۱۳۸۶)

با توجه به مطالب گفته شده، محاسبه قدرت قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب ۱۳۸۶ در خصوص اختراعات بر اساس شاخص منتخب (جی پی آی) به شرح مندرج در جدول شماره ۱ است. جدول زیر قدرت قانون ثبت اختراعات جدید ایران را با لحاظ آخرین اصلاحات انجام گرفته بر روی معیارهای آن می‌سنجد.

جدول شماره ۱: شاخص جی. پی. آی.

برای تعیین قدرت قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶

نمره معیار	وجود یا عدم	مولفه‌ها و شرایط ملحوظ	معیار
$\frac{7}{8} = 87/0$	وجود دارد ^{۵۱}	اختراعات دارویی	۱- دایره پوشش
	وجود دارد	اختراعات شیمیایی	
	وجود ندارد ^{۵۲}	اختراعات در زمینه جراحی	
	وجود دارد	اختراعات غذایی	
	وجود دارد ^{۵۳}	اختراعات گونه‌های حیوانی و گیاهی	
	وجود دارد	اختراعات میکرو ارگانیسم‌ها	
	وجود دارد ^{۵۴}	اختراعات مدل‌های کاربردی	
$\frac{3}{3} = 1$	وجود دارد ^{۵۵}	اختراعات نرم‌افزاری	۲- اجرا
	وجود دارد	دستور موقت قضائی	
	وجود دارد	اقدامات تأمینی جلوگیری از نقض	
$\frac{2}{5} = 40/0$	وجود دارد	معاهده پاریس	۳- عضویت در توافقاتنامه‌های بین‌المللی
	وجود دارد ^{۵۶}	معاهده PCT	
	وجود ندارد	معاهده UPOV	
	وجود ندارد	معاهده بوداپست	
	وجود ندارد	توافقاتنامه تریس	

۵۱. اختراعات دارویی و شیمیایی چنانچه مبنای ژنتیکی داشته باشند قابل ثبت نیستند.
۵۲. در قانون جدید ابزارآلات و تجهیزات پزشکی چنانچه شرایط اختراع را داشته باشند قابل ثبت هستند.
۵۳. در صورتی که از ژنوم گیاهی و حیوانی ایزوله شده، کارکرد جدیدی به دست آید، قابل ثبت است.
۵۴. علی‌رغم عدم تصریح قانون‌گذار در قانون جدید، هنوز هم بسیاری از اختراعات به ثبت رسیده در واقع مدل‌های کاربردی هستند.
۵۵. بر اساس ماده ۲ قانون حمایت از تولیدکنندگان چنانچه نرم افزار ایجاد شده شرایط اختراع را داشته باشد قابل ثبت خواهد بود.
۵۶. با تصویب الحاق ایران به معاهده مزبور، ایران در آینده نزدیک به عضویت این معاهده در خواهد آمد.

$\frac{0}{3} = 0$	وجود ندارد	شرط تولید اختراع	۴- حمایت در برابر نقصان حمایتی
	وجود ندارد	مجوز اجباری	
	وجود ندارد	ابطال برگه اختراع	
$\frac{20}{20} = 1$	۲۰ سال	۲۰ سال از زمان تقاضا	۵- دوره حمایت
	-	۱۷ سال از زمان ثبت	
۳/۲۷			مجموع اعداد معیارها و رقم شاخص نهایی قدرت

همان‌طور که در جدول شماره یک مشاهده می‌شود، در رابطه با معیار پوشش، قانون ثبت اختراعات جدید به غیر از اختراعات در زمینه‌های مدل‌های کاربردی، میکروارگانسیم‌ها و گونه‌های حیوانی و گیاهی، باقی‌مورد را قابل ثبت دانسته و مورد حمایت قرار می‌دهد. نمره مأخوذه در رابطه با این معیار در بالاترین حالت ۰/۸۷ خواهد بود.

در زمینه اجرا، هر سه مورد دستور موقت، اقدامات تأمینی و معکوس شدن بار اثبات دعوا در قوانین ایران لحاظ شده و به منظور حمایت از مخترعان اعمال می‌شود. در این معیار قانون جدید نمره کامل یک را دریافت می‌کند.

در رابطه با عضویت در موافقت‌نامه‌های بین‌المللی، کشور ایران تا کنون به عضویت موافقت‌نامه پاریس درآمده است و الحاق به معاهده پی‌سی‌تی نیز به تصویب رسیده است و به همین خاطر نمره ۰/۴۰ را از این معیار دریافت می‌کند. البته عضویت در سازمان جهانی تجارت^{۵۷} و امضاء توافقنامه ترپس به عنوان پیش‌شرط آن، خودبه‌خود به معنای عضویت در برخی کنوانسیون‌ها می‌باشد که از جمله آن می‌توان به کنوانسیون برن اشاره نمود.

حمایت در برابر نقصان و کمبود حمایتی دارای سه معیار شرط بهره‌برداری از اختراع، مجوز اجباری و ابطال برگه‌های اختراع است، که در قانون ایران حمایتی در این زمینه وجود ندارد. نمره مأخوذه از این معیار برای قانون جدید صفر است.

مدت حمایت بر اساس قانون جدید همان‌طور که پیش از این نیز بیان شد، بیست سال از تقاضای ثبت می‌باشد که نمره کامل یک را برای این معیار به همراه خواهد داشت.

بر اساس محاسبات انجام شده در به کارگیری شاخص جی پی آی، قدرت قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب سال ۱۳۸۶ در حوزه ثبت اختراعات، عدد ۳/۲۷ می‌باشد. توجه به این نکته ضروری است که نمره مأخوذه رقمی نسبتاً بالا برای

۵۷. ایران هم‌اکنون عضو ناظر سازمان تجارت جهانی است، و هنوز به این سازمان ملحق نشده است.

کشور به حساب آمده و با توان علمی-صنعتی کشور و نیازهای مختلف آن همخوانی ندارد. برای دستیابی به نتایج ارزنده‌تر مطالعه تطبیقی قانون ایران با سایر کشورهای در حال توسعه و بررسی نظام‌های ثبت اختراع آنها پیشنهاد می‌شود.^{۵۸}

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مقاله ابتدا طرق سنجش قدرت قوانین مالکیت فکری را از طریق معرفی شاخص‌های موجود بررسی کرده و معیارهای موجود در شاخص برگزیده، یعنی شاخص آقایان جینارته و پارک به تفصیل بیان شد. در ادامه و در ضمن بررسی و قدرت‌سنجی قانون ثبت اختراع ایران، آشکار گردید که قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب سال ۱۳۸۶ قانونی کاملاً مدرن و با استانداردهای بالای حمایتی بوده و به وسیله محاسبات انجام شده و بررسی تأثیرات منفی برخی مواد قانون اخیر، این نکته به دست آمد که هم اکنون و با توجه به نیازهای علمی و صنعتی کشور قدرت قوانین ثبت اختراعات ایران بالاتر از ظرفیت‌های علمی و صنعتی کشور است.

مسئله دیگر در واقع رویکرد نظام قانون‌گذاری در ارتباط با قوانین ثبت اختراعات می‌باشد. اگر چه نزدیک شدن به استانداردهای جهانی امری مهم در دنیای امروز و از الزامات روابط بین‌الملل به حساب می‌آید، اما تأمین منافع ملی و حمایت از صنعت‌گران داخلی به منظور ارتقای صنعت و افزایش رفاه عمومی امری خطیر و سرنوشت‌ساز بوده که باید مد نظر مسئولان ذیربط قرار گیرد.

همچنین پیشنهاد می‌گردد از فرصت‌های پیش رو جهت اصلاح قانون و ایجاد موازنه بین الزامات بین‌المللی و منافع ملی استفاده بهینه به عمل آید. همچنین متولیان امر در دولت و مجلس، با بذل عنایت خاص به این بخش از قوانین، که حلقه‌ی رابط بسیار مهمی میان حقوق، اقتصاد و صنعت به حساب می‌آیند، اقدامات لازم را چه در عرصه‌های علمی و دانشگاهی و چه در عرصه‌های تقنینی و اجرایی به عمل آورند تا در فرصت پیش رو برای اصلاح این قانون تدابیر لازم اخذ گردد و با ایجاد بستری مناسب، زمینه برای رشد حداکثری صنعت و اقتصاد ملی فراهم آید.

فهرست منابع

ابراهیمی، مهدی، «مقایسه قدرت قوانین ثبت اختراع ایران و هند»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق مالکیت فکری، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، ۱۳۸۹.

امانی، تقی، مجموعه قوانین مالکیت فکری، تهران، بهنامی، ۱۳۸۳.
 حکمت‌نیا، محمود، مبانی مالکیت فکری، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه، ۱۳۸۶.
 دبیرخانه گات، سند نهایی دور اروگوئه، ترجمه مسعود طارم‌سری، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۳.
 عامری، فیصل، «نقدی بر قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ با عنایت به تریپس»، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست، ش ۲۷، ۱۳۸۸.
 قربانی، حکمت‌الله، «نقدی بر قانون جدید ثبت اختراعات»، مجله پژوهش‌های حقوقی، ش ۱۲، نیمسال دوم ۱۳۸۶.

میرحسینی، سید حسن، فرهنگ حقوق مالکیت معنوی، تهران، میزان، ۱۳۸۵.

Ginarte, J.C. & Walter G. Park, "Determinants of patent rights: A cross-national study", *Research Policy*, Volume 26, Issue 3, October 1997, pp. 283-301.

"Intellectual Property: Observations on Efforts to Quantify the Economic Effects of Counterfeit and Pirated Goods", *United States Government Accountability Office Report to Congressional Committees*, 2010.

Martin, Brian, *Information Liberation Challenging the Corruptions of Information Power*, London, Freedom Press, 1998.

Ostergard, R.L., "The Measurement of Intellectual Property Rights Protection", *Journal of International Business Studies*, Palgrave Macmillan, Volume 31, Number 2, June 2000.

Park, W.G., "International patent protection: 1960-2005", *Research Policy*, Volume 37, Issue 4, May 2008.

Park, W.G., *Issues in International Patenting*, Washington University, 1997.

United Nations Publication, *The least developed countries report 2011, The Potential Role of South-South Cooperation for Inclusive and Sustainable Development*, 2011.

WIPO Intellectual Property Handbook, WIPO publications, 2007.

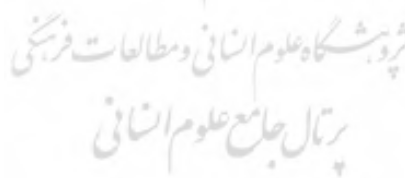
World Intellectual Property Indicators, WIPO publications, 2010.

Measuring the Strength of Iran's Patent Rights by Focusing on Iranian Patent Act 2008

Mahdi Ebrahimi

For studying the effects of IPRs, measuring the strength of intellectual property rights can be an important step and by making the protections of intellectual property rights quantitative one can study and classify each country's level in protecting the granted rights. It's also an important issue, in the common fields of law and economy to study these rights studies, especially for the global scope of the economic researches. The output data will help in many ways in analyzing countries promotion and making suitable decisions for both economic and politic affairs. This paper will first introduce the most general measuring indexes for the determination of intellectual property rights and then using the chosen one, namely GPI which is more accurate than others, the strength of Iranian patent Act 2008 will be measured.

Keywords: Iranian Patent Act, Intellectual Property, Patent, Property Rights, TRIPS

JOURNAL OF LEGAL RESEARCH

VOL. X, No. 1

2011-1

Articles

- ICC Arbitration Rules on Multiple Parties and Multiple Contracts
- The Concept and the Causes of Divorce in the Legal System of Iran and English Law
- Some Considerations on the Compensation for the Nuclear Damages Based on International Conventions of Nuclear Civil Liability
- The Protection of Traditional Medicine in *Quran* and Islamic Jurisprudence
- Individual and Social Rights in the Criminal Procedures: Some Challenges
- The Concept of Representations in the First Assembly (*Mashruteh*)

Special Issue: 105 Years of Legislation Experience in Iran

- The Protection of the Principle of Transparency by Constitutional Courts
- Law Approach Challenges: Law Validity and Law Reliability
- The Relationship between Rule of Law and Religious Law in *Mashruteh* Legal System
- The Place of Simile in the Process of Codification of Law
- A Brief Study on the Theoretical Foundations of Experimental Legislation
- The Approach of Legislation in Electronic Contracts
- Measuring the Strength of Iran's Patent Rights by Focusing on Iranian Patent Act 2008

Critique and Presentation

- On the Title of Criminal Law
- An Analysis of Judgment of the European Court of Justice in Case of *Fulmen* and *Mahmoudian*: When the Dream of Judicial Review of UN Sanctions Comes True

S. D. I. L.

The S.D. Institute of Law

Research & Study

ISSN: 1682-9220